

# Trendverkenning toekomst van de Dorpen in Overijssel

## Conclusies: een agenda van de toekomst

De uitgangspositie van het platteland is goed, en dat geldt zeker ook voor veel dorpen in Overijssel. Mensen wonen er graag. Voor de toekomst zijn er echter veel mondiale, Europese en nationale ontwikkelingen die grote impact kunnen hebben op het platteland van Overijssel. Hieronder worden deze nog eens samengevat weergegeven.

### 1. Krimp

Gemeenten krijgen te maken met krimp, en deze slaat het eerst neer in dorpen en buurtschappen. Of, en de mate waarin, dat gebeurt is sterk afhankelijk van ligging en aantrekkelijkheid van de gemeenschappen. Het is mogelijk dat van dorpen die dicht bij elkaar liggen, het ene dorp vitaal is en het andere niet. Aandacht voor deze diversiteit is essentieel. Aantrekkelijkheid is afhankelijk van een groot aantal factoren. Krimpbegeleiding zal een issue worden. Wellicht is 'liefdevol verwaarlozen' soms een optie, maar in andere situaties kan slopen de betere keuze zijn.

### 2. Vergrijzing

Nederland krijgt te maken met vergrijzing, en dat geschiedt in relatief hoge mate in de dorpen. In 2030 zal 25% van de bevolking ouder zijn dan 65 jaar. In veel dorpen in Overijssel zal dat percentage hoger zijn. Het aantal 75+-ers zal verdubbelen. Deze ouderen zijn anders dan de huidige ouderen. Ze zijn mobieler en waarschijnlijk gezonder en vitaler. Toch zal de samenleving er ongetwijfeld anders uit gaan zien.

### 3. Tweedeling: de spanning van de economie?

Hèt platteland van Overijssel bestaat niet. Er zijn grote verschillen tussen dorpen: in ligging, aantrekkelijkheid, sociale cohesie, gemiddeld inkomen en gemiddelde huizenprijs. Deze verschillen vormen gedeeltelijk een lappendeken: vitale dorpen bestaan naast minder vitale dorpen. Aan de andere kant is er wel een patroon te zien. Gebieden die in de geschiedenis al wat armer waren (de veengebieden, Noord-Oost Twente) zijn dat nog steeds. Dat heeft voor een deel met de ligging te maken: ver van de grotere steden en de hoofdverbindingssassen. Dorpen binnen de corridors langs de A1, de A50 en de A28 lijken het sociaal-economisch wat makkelijker te hebben. Het is de vraag in hoeverre deze ontwikkeling te sturen is, en het is ook een politieke vraag in hoeverre je als overheid hierin invloed wilt uitoefenen.

### 4. Nieuwe sociale cohesie?

Met de ombouw van de verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving komen veel verantwoordelijkheden bij die samenleving terecht. Dat geldt voor zorg, maar bijvoorbeeld ook voor het verenigingsleven of de openbare ruimte. Die ontwikkeling doet zich voor op het moment dat traditionele sociale structuren in dorpen veranderen. Er zijn meer dan vroeger 'nieuwkomers'. Het nabuurschap is meer een keuze dan een noodzaak, en verandert daardoor. Vrouwen participeren steeds meer in het werkproces. Deze ontwikkelingen betekenen iets voor de mogelijkheid om zorg te bieden aan de buurman of familie. Eén en ander wil niet zeggen dat het slechter wordt (al te veel sociale cohesie hoeft ook niet goed te zijn), maar wel dat het anders wordt. Er zal een nieuw 'noaberschap' komen. De vraag is of, en hoe, de overheid dit kan organiseren.

## 5. Lichte gemeenschappen

Mensen gaan met elkaar om op basis van belangen of belangstellingen, en minder vanwege toevallige ruimtelijke nabijheid. Wat betekent dit voor de samenleving? Zal het dorp verrijkt worden door de vele signalen die van buiten komen? Zal het dorp verarmen door individualisme en minder interesse voor het wel en wee van de lokale gemeenschap? Beide ontwikkelingen zijn mogelijk, en zullen de aard van het politieke debat veranderen. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat er meer tegenstellingen gaan ontstaan: dorpsgemeenschappen worden minder homogeen. En de discussie rond de identiteit van het dorp zal andere antwoorden kennen.

## 6. Dorpen als woonplaatsen

Mensen worden mobieler. Dat geldt ook voor dorpelingen. Het leven speelt zich veel meer af op regionaal, dan op lokaal niveau. Dat betekent dat allerlei voorzieningen opgeschaald worden. Dorpen zijn in de eerste plaats een plek om te wonen. Voorzieningen, winkels en bedrijven zullen in kleinere dorpen verdwijnen. Op zichzelf is de woonkwaliteit van Overijssel een pré voor de regio. Met de 'economie van het wonen' kunnen we ons versterken. Aan de andere kant is vooral het verdwijnen van ontmoetingsplaatsen, of dat nu het schoolplein, de winkel of het dorps huis is, wel gevoelig. Kunnen we in de toekomst werken aan nieuwe ontmoetingsplekken – al dan niet virtueel?

## 7. Het nieuwe voedsel

Er is een duidelijke trend naar schaalvergroting. De komende jaren zal de verdere liberalisering van het Europese landbouwbeleid deze trend nog versterken.

Tegelijkertijd zijn er een aantal ontwikkelingen die wijzen op kansen voor een meer duurzame manier van voedselproductie. Consumenten worden kritischer over de kwaliteit van het voedsel (zie de recente discussie over vegetarisme). Dierenziektes breken uit. Op termijn zal de energieprijs zeker stijgen en zal het transport van o.a. voedsel via vliegtuig en boot zeker duurder worden. In hoeverre zijn er kansen voor regionale voedselstrategieën? En biedt dit Overijssel kansen om door zijn fysieke eigenschappen en hechte sociale structuur, zo'n strategie vorm te geven?

## 8. Het technodorp

Dorpen zullen nog verder ontwikkelen tot woondorp en de (verdere) opschaling van voorzieningen naar het regionale niveau lijkt onafwendbaar. Het is ook niet per definitie zo dat dit de leefbaarheid van de dorpen vermindert. Plattelandsbewoners zijn meer en meer gewend een deel van hun leven, waaronder ook voorzieningen, buiten het dorp op te zoeken. De technologie kan daarbij in de toekomst soelaas bieden – en Nederland loopt daarin vooralsnog niet voorop. Breedband in het landelijk gebied is een optie. Daarnaast is er een trend van 'gedistribueerde technologie': naar kleine, zelfstandig functionerende eenheden van bijvoorbeeld energieproductie. Dat sluit aan bij behoeften in de dorpen.

## 9. Nieuwe waardedragers en krimpbegeleiding

De ruimtelijke ontwikkeling werd tot op heden gefinancierd vanuit groei: woningbouw, bedrijventerreinen of nog grotere landbouwarealen. Dat verdienmodel zal minder belangrijk worden. Er zal worden gezocht naar nieuwe waardedragers. Liggen die in het gebruik van de ruimte voor energie(teelt)? Voor waterberging? Voor leisure of natuur? Het is deze speurtocht die essentieel zal zijn om de vitaliteit van de dorpen te behouden.